

ФОРМУВАННЯ У МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ АДЕКВАТНОГО СТАВЛЕННЯ ДО СТАТЕВОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ

У статті розкриваються статеві особливості школярів, обґрунтовується необхідність здійснення статевого виховання у початковій школі та актуальність введення спецкурсу «Статеве виховання» у навчальний план інституту педагогічної освіти.

Ключові слова: *статеве виховання молодших школярів, спецкурс «Статеве виховання» у вищих навчальних закладах.*

Нові трансформаційні процеси у світовій спільноті й у нашій державі, початок ери повноправності буття жінки та чоловіка потребують глибокого осмислення соціально-психологічних механізмів статевої ролі та позиції особистості як передумови повноцінної реалізації її «Я». Самодостатність, особистісне зростання, креативність, розвиток внутрішнього світу жінки і чоловіка поступово стають першочерговими цінностями, оскільки свобода особистості може бути досягнута шляхом саморозвитку, руйнацією стереотипів. Це можливо лише за умов належного виховання хлопчиків і дівчаток, їхньої орієнтації на партнерство та взаємозамінність у виконанні сімейних та соціальних ролей.

По своїй суті, статеве виховання – це процес цілеспрямованої взаємодії та впливу на дітей задля формування у них психології статі. Воно включає усвідомлення дитиною власної статевої приналежності та пов'язаної з нею психосексуальної та соціосексуальної орієнтації, тобто, оволодіння соціопсихологічною роллю, яка відповідає за біологію статі та вважається відповідною до моральних та естетичних норм людського суспільства.

Це означає, що статеве виховання не може мати стихійного, випадкового характеру, так як це об'єктивно детермінований та соціально зумовлений процес. Наріжним принципом статевого виховання є уникнення сексизму – будь-яких проявів упередженості та дискримінації дітей на підставі належності до певної статі. Проте, це не означає відмови від урахування статевої диференціації щодо їхніх можливостей у розвитку, навчанні та поведінці.

Сьогодні у навчальних закладах поширюються нові педагогічні технології, начебто спрямовані на формування особистості дитини. Проте, ніякі нові педагогічні технології не здатні цього зробити засобами «безстатевої» педагогіки, оскільки особистість формується на базі конкретної статевої приналежності. Домінування ж у вітчизняній школі принципу «безстатевої» педагогіки нівелює, а в ряді випадків навіть спотворює характерні для статі особистісні якості.

Російськими психологами встановлено, що в перших класах хлопчики й дівчинки розрізняються за 11 психо-статевими ознаками характеру, а до дев'ятих класів у них зберігаються відмінності лише за двома такими ознаками.

Хлопчикам 1 – 3-х класів є властивим прагнення до лідерства, схильність до ризику, енергійне активне поведіння, причому незалежне від групової думки.

Дівчинки зазначеного віку характеризуються більшою, ніж у хлопчиків, вираженістю чутливості, товариськості, сумлінності, упевненості в собі, довіри до авторитету вчителя, але меншою схильністю до ризику й лідерства.

Природно, що активна позиція хлопчиків створює їм труднощі в адаптації до школи, тому що зустрічає несхвалення, а часом і публічне осудження вчителя. Це не тільки зумовлює психологічний дискомфорт при навчанні, але й більшою мірою відображається на нервово-психічному здоров'ї хлопчиків. Так, у 2-3 хлопчиків-першокласників виявляють відхилення в стані нервово-психічного здоров'я, у той час як подібні відхилення відмічено у $1/2$ дівчаток. Від 1 до 9 класу в хлопчиків знижуються такі цінні чоловічі якості, як упевненість у собі, потреба в лідерстві, схильність до ризику (при зростанні чутливості та залежності власної думки від групової).

Хлопчики не без опору відмовляються від частини своїх особистісно-статевих ознак. Так, у віці 13 років у них відзначається зростання показника за шкалою «фальші». Це розцінюється як прояв з боку підлітків самозахисту від негативної реакції педагогів і батьків на проявлення ними традиційних чоловічих якостей. Отже, однакові вимоги школи до дітей різної статі створюють передумови для формування у хлопчиків конформізму, й провокують опір цим вимогам у вигляді обережності, замкнутості, потреби використовувати неправду як захист особистості. Стан постійного психологічного дискомфорту приводить до порушень нервово-психічного здоров'я хлопців у формі невротичних розладів, астеничних проявів, підвищеної збудливості.

Соціально-психологічна адаптація дівчинок до вимог школи й суспільства має два шляхи. Один шлях іде через втрату жіночих особистісних рис і посилення чоловічого (маскулінного) психологічного профілю. У таких дівчинок уже до 13 років відзначається більша, ніж у хлопчиків, схильність до ризику, менша групова залежність. До 16 років дівчини мають майже такий же, як у юнаків, показник маскулінності і більшу визначеність проявів егоїзму.

Несприятливі соціальні наслідки шляху «безстатевої» соціально-психологічної адаптації дівчат суспільство починає у вигляді росту розлучень з ініціативи жінок, скорочення народжуваності, відмирання материнських почуттів, безкомпромісного поведіння жінок у родині й професійній діяльності, збільшення числа жінок у різних правопорушеннях, причому навіть проти власних дітей.

Інший шлях соціально-психологічної адаптації дівчини веде до збереження жіночих психологічних рис характеру. Але такий шлях, за спостереженнями психологів, протікає на тлі заниженої оцінки дівчинками власних особистісних достоїнств, недостатньої самоповаги, гострого переживання їх нерозуміння, тобто певного комплексу неповноцінності через приналежність до жіночої статі. У підсумку можуть відбутися зрив адаптації, конфлікти з маскулінізованими подругами і як наслідок – втрата нервово-психічного здоров'я.

Майбутнім вчителям слід знати, що і для дівчинок і для хлопчиків молодший шкільний вік – це час статевого розвитку через самовизначення у системі статевої відносин. Цей розвиток характеризується виникненням інтересу до протилежної статі, що виявляється у своєрідному залицянні. Його своєрідність можна зрозуміти, якщо врахувати, що цей потяг протидіє ситуації відштовхування. Хлопчику треба, не викликавши осуду однолітків, показати дівчинці, що він виділив її серед інших дівчинок, і звернути її увагу на себе. Такі внутрішні суперечливі задачі вирішуються через систему агресивних (хлопчики) і оборонних (дівчинки) дій. Це пов'язано з формуванням у молодших школярів уявлень про те, яким повинен бути хлопчик і якою повинна бути дівчинка. Природно, що уявлення дівчаток про хлопчиків і про себе не співпадають з уявленнями хлопчиків про дівчаток і про себе. У зв'язку з цим накопичуються взаємні претензії і негативні відчуття по відношенню один до одного (розчарування, образи, злість, заздрість тощо), накопичується досвід конкуренції і суперництва. Тому навіть за наявності взаємних симпатій вони соромляться їх відкрито проявляти. Особливості поведінки молодших школярів нерідко викликають у вчителів тривогу і прагнення призвати дітей до «порядку». Однак,

---

якщо вони все ж таки домагаються «успіху», це заважає повному і розгорнутому проходженню закономірного етапу розвитку. Надолуження його у подальшому виражається у інфантильно-агресивних способах залицання тоді, коли воно вже має переходити до більш зрілих форм. Статеве виховання припускає більш глибоке проникнення передусім в характер особистості хлопчика і дівчинки, а не безстатевої особистості взагалі «учня».

Особливості статевого виховання у молодшому шкільному віці:

- воно є істотним невідимим напрямом цілісного процесу виховання, але відрізняється специфічними особливостями, які вимагають розглядати його, як самостійну педагогічну проблему;
- об'єднано інтегративними зв'язками та взаємодіє зі всіма аспектами виховання, які є найбільш близькими до нього – з мораллю та етикою, що є основою для розглядання його структури;
- його складність та важливість при формуванні особистості зумовлені необхідністю педагогічних доцільних технологій, які відповідають віку, індивідуальності та статі дитини;
- щоб бути ефективним, та сприяти формуванню статевої самосвідомості індивіда, необхідно його здійснення, як складної взаємодії зі всіма соціальними факторами;
- спрямовано на особистість з метою самовизначення її статевої приналежності та формування особистісних якостей та рис характеру у стосунках з представниками протилежної статі.

Для того, щоб піднімати й обговорювати питання статевого виховання молодших школярів у суспільних закладах освіти потрібні культурні, грамотні, естетично розвинуті, добре обізнані у подібного роду питаннях педагоги. Слід зазначити, що адекватне ставлення до статевого виховання припускає не тільки точність сприйняття і розуміння цього аспекту виховної роботи, але й точний емоційний відгук, об'єднання знань з уміннями та установками на його здійснення.

Протягом 2008-2009 навчального року 124 студенти п'ятого курсу очної та заочної форми навчання, які одержували вищу освіту за спеціальністю початкове навчання в інституті педагогічної освіти МДУ імені В.О. Сухомлинського опанували зміст спецкурсу «Статеве виховання». Адже, як майбутнім педагогам, яких не обміне власний досвід батьківства, так і досвідченим вчителям початкової школи, які набувають вищу освіту, украй необхідно досягти значення статевого виховання для загального розвитку дитини.

Актуальність планування та проведення спецкурсу зі студентами – майбутніми вчителями початкових класів визначається:

-
-
- сучасними тенденціями розвитку освіти в Україні, згідно з якими держава має забезпечувати становлення статево компетентної особистості дитини від народження до юнацтва у процесі взаємодії з батьками та педагогами з урахуванням особистісно орієнтованої освітньої моделі;
  - переходом загальноосвітніх навчальних закладів на новий зміст, структуру і 12-річний термін навчання;
  - необхідністю підвищення ефективності навчально-виховного процесу на засадах гуманістичної педагогіки.

У даному спецкурсі висвітлено систему концептуальних засад підготовки вихователя, вчителя до практичної діяльності та надані орієнтири у здійсненні статевого виховання дітей. У процесі навчання студенти ознайомилися зі змістом, структурою та психологічними компонентами організації статевого виховання у навчальному закладі. Зміст кожної з тем курсу розкривався з використанням викладачем інтерактивних форм навчання, побудованих на основі використання проблемно-пошукових методів навчання. Застосування таких методів навчання, як комп'ютерні презентації, групові дискусії, практичні та індивідуальні заняття, давало змогу поєднувати вивчення теоретичного матеріалу з практичним його закріпленням, а також організувати активну спільну діяльність викладача і студентів. Крім того, використання самостійної роботи забезпечило активний пошук студентами додаткової інформації з спецкурсу та сприяло визначенню ними шляхів свого подальшого вдосконалення, як фахівця.

У результаті вивчення спецкурсу, студенти набули:

Знання:

- біологічного та соціального у статевої соціалізації особистості;
- впливу статевої свідомості дорослих на становлення статево компетентної особистості дитини;
- сучасних тенденцій та особливостей організації статевого виховання на різних вікових етапах;
- сутності процесів статевої ідентифікації та диференціації, їхніх структурних компонентів та особливостей формування адекватних статевої уявлень;
- психолого-педагогічних особливостей статевої поведінки дітей;
- сутності гендерних відмінностей та врахування психологічних андрогінних тенденцій у вихованні дітей обох статей.

Уміння:

- організовувати навчально-виховний процес на засадах статевої диференціації дітей у навчальному закладі;
- ідентифікувати психолого-педагогічні особливості статевого виховання дітей різного віку та забезпечувати їх урахування при здійсненні професійної діяльності;
- створювати умови, що сприятимуть підвищенню ефективності процесу формування адекватних статевих уявлень;
- використовувати у навчально-виховному процесі літературні твори та засоби ігрової діяльності, відповідно до навчальних потреб, мети, завдань статевого виховання.

Установки до: аналізу, інноваційності, самовдосконалення.

Слід зазначити, грандіозну зацікавленість студентів матеріалами спецкурсу та високу навчальну активність і результативність у ході його вивчення. Лише одне критичне зауваження довелося вислухати розробнику робочої програми та викладачу курсу від його слухачів, сутність якого зводилася до того, що спецкурс «Статеве виховання» необхідно планувати та проводити зі студентами значно раніше – на першому курсі навчання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аржакаева Т. Девчонки + мальчишки = ? : Психологическое занятие для третьеклассников // Школьный психолог: Газета издательского дома «Первое сентября», 2003. – №11, 16-22 марта. – С. 6-7.
2. Корсак К. Статеве виховання – проблема чи апорема сучасних освітніх систем? // Світло. – 2003. – № 2. – С. 44-48.
3. Куинджи Н.Н. Кого воспитывает и обучает школа: мальчиков, девочек или? // Биология в школе. – 1998. – № 2. – С. 17-20.
4. Олійник Л.М. Статеве виховання: навчальний посібник з питань здійснення статевого виховання дітей від народження до юнацького віку. – Миколаїв: ПП «Принт-Експрес», 2009. – 112 с.

ОЛЕЙНИК Л.А.

ФОРМИРОВАНИЕ У БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ АДЕКВАТНОГО ОТНОШЕНИЯ К ПОЛОВОМУ ВОСПИТАНИЮ УЧАЩИХСЯ

В статье раскрываются половые особенности школьников, обосновывается необходимость осуществления полового воспитания в начальной школе и актуальность введения спецкурса «Половое воспитание» в учебный план института педагогического

образования.

Ключевые слова: половое воспитание младших школьников, спецкурс «Половое воспитание» в высших учебных заведениях.

OLEJNIK L.A.

**FORMING FOR FUTURE TEACHERS OF INITIAL CLASSES
OF ADEQUATE ATTITUDE TOWARD SEXUAL EDUCATION OF
STUDENT**

The sexual features of schoolboys open up in the article, the necessity of realization of sexual education for initial school and actuality of introduction of the special course is grounded «Sexual education» in the curriculum of institute of pedagogical education.

Keywords: sexual education of junior schoolboys, special course «Sexual education» in higher educational establishments.